

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıda yer alan soruların Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt SELÇUK tarafından yazılı olarak yanıtlanması için gereğini saygılarımla arz ederim.

Ünal DEMİRTAŞ

Zonguldak Milletvekili

Dünyada ilk olarak Aralık 2019'da, Çin'de görülen coronavirüs, 4 ay içinde dünyada 201 ülkeye hızla yayılmıştır. İnsandan insana hızlı bir şekilde geçen coronavirüs nedeniyle önergenin verildiği 30 Nisan 2020 tarihi itibarıyla dünyada vaka sayısı 3.100.000 geçerken, hayatını kaybeden kişi sayısı da 220 bini geçmiştir. 11 Mart'ta Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmiş olan coronavirüs görüldüğü her ülkede sosyal hayatı ve iş hayatını değiştirmiş, sağlıktan eğitime, ekonomiden sosyal hayata kadar pek çok alanda radikal önlemler alınmasını zorunlu hale getirmiştir.

Salgının yayılmasının önüne geçmek için alınacak ilk ve en etkili yol olarak sosyal izolasyon yöntemi dünya çapında benimsenmiştir. Bu kapsamda da ülkeler eğitime ara vermişler, birçok işyerlerini kapatmışlar, sokağa çıkma yasakları ilan etmişler, sağlık altyapılarını güçlendirmek için ek tedbirler almışlar, nerdeyse tüm sosyal hayatı ve iş hayatını durduran izolasyon nedeniyle ekonomi paketleri açıklamışlardır. Sosyal izolasyonu sağlamak için insanların evden çıkmaması gerektiğini söyleyen bilim insanlarının tavsiyeleri doğrultusunda pek çok ülkede esnek çalışma modeli kapsamında kamudaki çalışma saat ve yöntemleri değiştirilmiş, ekonominin temelini oluşturan pek çok ana sektörde çalışmaya ara verilerek, çalışanların evde kalması sağlanmaya çalışılmıştır.

Ancak yaşanan bu büyük salgın, sosyal hayatı ve iş hayatını uzun süre durduracak ve değiştirecek ölçüde olduğu için iş ve çalışma yaşamını da derinden sarsacak olumsuz sonuçları olacaktır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), yeni tip coronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle işletmelerin tam veya kısmi olarak kapatılmasının, dünyadaki iş gücünün yüzde 81'ini yani 2.7 milyar çalışanı etkilediğini, küresel çapta iş saatlerinde keskin düşüşün devam ettiğini, küresel iş gücünün yarısını oluşturan kayıt dışı ekonomideki yaklaşık 1,6 milyar işçinin geçim kaynaklarını kaybetme riskiyle karşı karşıya olduğunu, 2020 yılı başından bu yana küresel çapta iş saatlerinde yüzde 10,5 daralma yaşanacağını, bu sebeple de 305 milyon tam zamanlı çalışanın işsiz kalabileceğini açıklamıştır.

Salgının görüldüğü diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de coronavirüs nedeniyle, hayatın her alanını etkileyecek olumsuz sonuçlar birer birer ortaya çıkmaya başlamıştır. Dünyanın en kırılgan ekonomileri arasında gösterilen, makyajlı Tük verilerine göre bile %14'lere varan işsizliğe ulaşan büyük bir durgunluk ve krizin içinde

olan ülkemiz ekonomisi, tüm dünyayı etkisi altına alarak "pandemi" ilan edilen coronavirüs salgınının ülkemizde de başlamasının ardından, sağlık krizi ile birlikte çok daha büyük ve derin bir ekonomik kriz ile karşı karşıya kalmıştır. Sadece ülkemizde değil, tüm dünya da coronavirüsü salgını nedeniyle küresel ölçekte büyük bir sağlık ve ekonomi krizi yaşanmaya başlamıştır. Coronavirüsün çıkardığı krizden önce de kronikleşmiş ve yapısal sorunları olan ve büyük bir ekonomik krizin içinden geçen ülkemiz ekonomisi, tüm dünya ekonomilerine ağır darbe vuran coronavirüsü sonrası çok daha büyük bir kriz ile karşı karşıya kalmıştır. Yani ülkemiz, hem dışa bağımlı yapısal ve kronikleşmiş sorunları nedeniyle, hem de coronavirüsü salgını sonucu ortaya çıkan küresel kriz nedeniyle, çifte ekonomik kriz yaşamaya başlamıştır. Coronavirüsü krizi, yapısal sorunu olmayan ve ekonomisi güçlü ülkelerde ağır tahribat ortaya çıkarmaz iken, bizim ülkemizdeki gibi ekonomisinde yapısal ve kronikleşmiş sorunları olan, ekonomisi zayıf ve kırılgan olan ülkelerde ise çok daha ağır sonuçlar ortaya çıkarmaya başlamıştır. Maalesef bütün uluslararası kuruluşlar, 2020 yılında ülkemiz ekonomisinin %5'e kadar oranlarda küçülebileceğini öngörmektedirler. Bunun da en önemli sonucu büyük bir işsizlik dalgası olacaktır.

Bu çifte kriz nedeniyle coronavirüsün ülkemiz ekonomisi ve çalışanlar üzerindeki yıkıcı etkisi de çok daha büyük boyutlara ulaşmıştır. Maalesef ülkemizde coronavirüsün ortaya çıkardığı olumsuz ağır ekonomik tablonun en büyük faturasını da ödeyecek kesimlerin başında da emeğiyle geçinen işçiler gelmektedir. Ülkemiz ekonomisinin kısa vadede düzelme ve toparlanma imkanı da gözükmemektedir. Önümüzde hem sağlık, hem de ekonomik açıdan son derece belirsiz bir süreç vardır.

İşsizlik, coronavirüs salgını öncesinde çok temel bir sorun olarak ülkemizin gündeminde yer almaktaydı. Coronavirüsün yarattığı büyük ekonomik tahribatın olumsuz sonuçları henüz TÜİK istatistiklerine yansımamıştır. Her ne kadar şu an kamuoyuna açıklanmış coronavirüsünü krizinin istihdama etkileri ile ilgili bir resmi verisi olmasa da, bu krizin işsizliği patlatacağı şimdiden söylenebilir. Coronavirüs etkilerini tüm dünyada göstermeye başladıktan sonra "Küresel ekonomik görünüm" raporunu açıklayan IMF, 2020 yılı için Türkiye' de yüzde 5 küçülme ve yüzde 17,2 işsizlik oranı olacağını öngördüğünü açıklamıştır. Diğer uluslararası kuruluşlar da ülkemiz ekonomisi için benzer şekilde olumsuz rakamlar açıklamışlardır.

Salgının görüldüğü her ülke, çalışanların sağlıklarını korumak için sosyal politikalarını destekleyecek ekonomik paketler açıklamıştır. Özellikle çalışan kesime, vatandaşların günlük hayatlarını idame ettirecekleri maddi desteği sağlayacaklarını ifade ederek çalışanlara güvence vermişlerdir. Coronavirüsü sonrası ortaya çıkan çalışma hayatındaki bu dramatik tabloya rağmen, (her ne kadar iktidar tarafından mağduriyetleri gidermek için kısmi bazı olumlu adımlar atılmış olsa da), tüm kayıtlı veya kayıtdışı çalışanlar ile yoksul ve dar gelirli kesimlerini kapsayacak ve yaşanan mağduriyetleri büyük oranda giderecek yeterli tedbirler henüz alınmış değildir. Hükümetin ekonomik tedbir olarak açıkladığı ilk paketin ardından çalışma hayatı ile ilgili olarak TBMM'ye sunulan ve yasalaştırılan teklif de yine milyonlarca işçiyi çok büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştır.

Coronavirüsü sonrası yapılan düzenlemeler ile her türlü iş veya hizmet sözleşmesi, kanun yürürlüğe girdikten sonra 3 ay süreyle ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller dışında, işverence feshedilemeyeceğine ve işverenin 3 aylık süre içerisinde işçiyi tamamen veya kısmen ücretsiz izne ayırabileceği hakkı tanınmıştır. Ayrıca coronavirüs kaynaklı kısa çalışma ödeneğinden, işverenin kısa çalışma talebinin uygun bulunmasına bağlı olarak; kısa çalışma başladığı tarihten önceki son 60 hizmet akdine tabi olup, son üç yıl içinde en az 450 gün prim ödenmiş olması halinde kısa çalışma ödeneğinden yararlanmaya hak kazanan işçiler, aldıkları brüt maaşa göre (en az asgari ücret alıyor ise) 1.752 lira ile 4.380 TL arasında kısa çalışma ödeneği almaktadırlar. Ayrıca, işveren tarafından ücretsiz izne ayrılan ve kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayanlar ile 15 mart 2020 tarihinden sonra iş sözleşmesi fesih edilen ve işsizlik ödeneğinden yararlanamayanlara günlük 39,24 tl. aylık toplam 1.177-tl. ücretsiz izin maaş desteği yapılacaktır.

Asgari ücretin bu gün itibarıyla net 2.324-tl. olduğu ülkemizde, Türk-İş'in 2020 Nisan ayı "açlık ve yoksulluk sınırı" araştırmasına göre, 4 kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarının (açlık sınırı) 2 bin 374 lira olduğu, gıda harcaması ile giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarının ise (yoksulluk sınırı) 7 bin 732 lira 91 kuruş olduğu, bekar bir çalışanın "yaşama maliyeti" nin aylık 2 bin 883 lira 88 kuruş olduğu açıklandı.

Dünyada ekonomisi güçlü ve sosyal devleti ilkesi tam anlamıyla uygulayan ülkeler, bir yandan çalışanların işten çıkarılmalarını önlemeye çalışırken bir yandan da tüm çalışanların yaşadıkları gelir kayıplarını telafi edecek düzeyde ve sürede doğrudan nakit destekler vermektedirler. Bizim ülkemizde ise bu zor günlerde çalışanlara, Anayasamızdaki Sosyal Devlet İlkesi çiğnenerek, asgari ücretin ve açlık sınırının altında olan 1.752-tl. ve 1.177-tl. sefalet ücretlerinin verilmesi kabul edilemez. Bu sefalet ücretleri sadece kira, elektrik, su, doğalgaz faturalarını bile karşılamaya yetmeyeceğinden, bu miktar kadar ödemeler asla bir çözüm değildir. Bu yetersiz ve eksik düzenlemeler ile maalesef çalışanlar siyasi iktidar tarafından kaderlerine terk edilmişlerdir.

Oysa yapılması gereken, kuruluş amacıyla işçilere ait olan İşsizlik Sigorta Fonu'ndaki 131 milyar 972 milyon 739 bin lira kaynağın işten ücretsiz izne çıkarılan veya kısa çalıştırılan, kayıtlı veya kayıtdışı çalışan tüm işçilerin yararlanmasını sağlayacak düzenlemeler yapılarak, salgın tehlikesinin geçeceği ve işçilerin tekrar çalışabileceği bir döneme kadar en az asgari ücret miktarı kadar ödeme kararı alınmalıydı. Anayasamızda belirtilen Sosyal Devlet İlkesi böylesine zor günlerde tam anlamıyla yaşama geçirilmeliydi.

Bu bağlamda;

- 1) Önergenin cevaplandığı tarih itibarıyla; İŞKUR'a coronavirüs salgını nedeniyle kanun kapsamına alınan hak sahibi işçilerin "kısa çalışma ödeneğinden" yararlanmaları için toplam kaç işyeri başvuru yapmıştır?

- 2) Önergenin cevaplandığı tarih itibarıyla; İŞKUR'a coronavirüsü salgını nedeniyle "kısa çalışma ödeneğinden" yararlanmaları için toplam kaç işçi adına başvuru yapılmıştır?
- 3) Önergenin cevaplandığı tarih itibarıyla; İŞKUR'a coronavirüsü salgını nedeniyle başvurulmuş işçilerden kaç işçi "kısa çalışma ödeneğinden" yararlanmıştır?
- 4) Önergenin cevaplandığı tarih itibarıyla; İŞKUR'a coronavirüsü salgını nedeniyle başvurulup "Kısa çalışma ödeneğinden" yararlanan işçilere toplam da ne kadar ödeme yapılmıştır?
- 5) Önergenin cevaplandığı tarih itibarıyla; İŞKUR'a coronavirüsü salgının nedeniyle kanun kapsamına alınan hak sahibi işçilerin "ücretsiz izin maaş desteğinden " yararlanmaları için toplam kaç işyeri başvuru yapmıştır?
- 6) Önergenin cevaplandığı tarih itibarıyla; İŞKUR'a coronavirüsü salgını nedeniyle "ücretsiz izin maaş desteğinden" yararlanmaları için toplam kaç işçi adına başvuru yapılmıştır?
- 7) Önergenin cevaplandığı tarih itibarıyla; İŞKUR'a coronavirüsü salgını nedeniyle adına başvurulmuş işçilerden kaç işçi "ücretsiz izin maaş desteğinden " yararlanmıştır?
- 8) Önergenin cevaplandığı tarih itibarıyla; İŞKUR'a coronavirüsü salgını nedeniyle başvurulmuş "Ücretsiz izin maaş desteğinden" yararlanan işçilere toplam da ne kadar ödeme yapılmıştır?
- 9) Sizce asgari ücretin ve açlık sınırının altında olan aylık 1.752-tl olan "kısa çalışma ödeneği" ve aylık 1.177-tl. olan "ücretsiz izin maaş desteği" ile bir aile bir ay süresince geçinebilir mi?
- 10) Eğer geçinemezse ise, coronavirüsü nedeniyle işsiz kalan ya da geliri düşen kayıtlı veya kayıtdışı tüm işçileri kapsayacak "kısa çalışma ödeneğini" ve "ücretsiz izin maaş desteğini" asgari ücret düzeyine çıkaracak ve çalışanların tüm mağduriyetlerini giderecek yeni bir paket açıklamayı düşünüyor musunuz?